

***The Identity Components (Religious and National) of
Competent Leaders in the Thought of the Leaders
of the Revolution***

Ali Savasari*

E-mail: asavasari@gmail.com

Kiumars Niaz Azari **

E-mail: k.niazazari@gmail.com

Masoud Ahmadi ***

E-mail: m.ahmadi4502@iausari.ac.ir

Received: 2024/12/16

Revised: 2025/02/02

Accepted: 2025/06/30

Doi: 10.22034/RJNSQ.2025.494234.1652

Abstract

The present research wanted to answer this fundamental question: "What are the identity components (religious and national) of leaders worthy of the revolution, in the thought of the leaders of the revolution?" The research method was qualitative, and in this research, in the first step, all the written statements of Imam Khomeini (RA) and the Supreme Leader were examined, and then, by using the data-based method, the statements related to the religious and national components of the leaders worthy of the revolution in governance were examined. The results of the research showed that 70 sub-themes in the statements of Imam Khomeini (RA) and 110 sub-themes in the statements of the Supreme Leader can be extracted according to the method of qualitative analysis of the theme in relation to the purpose of the research. Finally, by classifying the identified themes, 180 sub-themes were extracted according to the classification of the qualitative analysis method. Ultimately, six main themes were identified, including the characteristics of law-abiding, ethical, justice-oriented, prudent, revolutionary Muslim, and integration with society.

Keywords: Identity, Religious and National Identity, Competent Managers of the Revolution, Leaders of the Revolution.

---

* Ph.D. Student in Public Administration, Department of Public Administration, Faculty of Humanities, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

** Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran (Corresponding Author).

*** Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Humanities, Sari Branch, Islamic Azad University, Sari, Iran.

مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته تراز در اندیشه رهبران انقلاب

نوع مقاله: پژوهشی

* علی سواسری

E-mail: asavasari@gmail.com

** کیومرث نیاز آذری

E-mail: k.niazazari@gmail.com

*** مسعود احمدی

E-mail: m.ahmadi4502@iausari.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۹/۲۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۴/۹

چکیده

پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به این پرسش بنیادین است که «مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته تراز، در اندیشه رهبران انقلاب چگونه است؟». روش پژوهش کیفی بوده و در این پژوهش در گام نخست، کلیه بیانات مکتوب‌شده حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفت و در ادامه، با به‌کارگیری روش داده‌بنیان، بیانات مرتبط با مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی کدگذاری گردید. نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهد که ۷۰ مضمون فرعی در بیانات حضرت امام خمینی (ره) و ۱۱۰ مضمون فرعی در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله) برحسب روش تحلیل کیفی مضمون در ارتباط با هدف پژوهش قابل استخراج است. درنهایت، با طبقه‌بندی مضامین شناسایی‌شده، ۱۸۰ مضمون فرعی برحسب طبقه‌بندی روش تحلیل کیفی استخراج گردید. درنهایت، شش مضمون اصلی شامل قانون‌مدار، اخلاق‌مدار، عادل، مدبر، مسلمان انقلابی و همگرایی با جامعه شناسایی شد.

کلیدواژه‌ها: هویت، هویت دینی و ملی، مدیران شایسته انقلاب، رهبران انقلاب.

* دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، گروه مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

** استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران (نویسنده مسئول).

*** استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده علوم انسانی، واحد ساری، دانشگاه آزاد اسلامی، ساری، ایران.

مقدمه و بیان مسئله

مدیریت از پایه‌ها و ارکان اصلی و بایسته پیشرفت کشورها به‌شمار می‌رود و مدیران کسانی هستند که نقشی مهم در فرایند توسعه کشورها بازی می‌کنند. مدیران کارکردی دوگانه دارند: بازدارنده فرایند توسعه و پیش‌برنده آن. کارکرد نخست زمانی برجستگی می‌یابد که مدیران تهی از ویژگی‌های دینی، هویتی، شایستگی و دانایی باشند و فقط بهر دستیابی به جایگاه و پایگاه به کاری گماشته شوند و بکوشند از منابع عمومی در راستای نفع شخصی بهره‌گیرند، ولی کارکرد و نقش دوم هنگامی نمود می‌یابد که مدیران از ویژگی‌های دینی، ملی، دانش و شایستگی برخوردار باشند و منافع و سربلندی ملی را بر منافع و سود شخصی ارجح بدانند؛ ازسوی دیگر، شایستگی‌های مدیریتی به مجموعه‌ای از الگوهای رفتاری اشاره دارد که یک مدیر باید در موقعیت شغلی خود آن‌ها را سرلوحه خویش قرار دهد تا وظایف و عملکرد خود را به‌خوبی انجام دهد (جاکوب، ۲۰۱۵: ۵۰۱). از آنجاکه داشتن ویژگی‌های هویتی مرتبط با مدیریت شایسته و به‌تبع آن، شایستگی مدیریت در هر سازمانی به توانایی مدیریتی برای انجام کاری در سطح قابل قبولی مربوط می‌شود، سازمانی که مدیران آن دارای ویژگی‌های فوق هستند، از منابع خود بهتر استفاده کرده و تصمیمات باکیفیت‌تری اتخاذ می‌کند و در نتیجه، عملکرد خود را بهبود می‌بخشد. از طرفی، از آنجاکه امروزه مفهوم هویت مورد توجه رشته‌های گوناگون واقع شده است و دارای اهمیت ویژه‌ای است، پرداختن به آن در مدیریت اهمیت می‌یابد. هویت یعنی آگاهی فرد نسبت به خود، که در نتیجه تداوم کنش‌های اجتماعی فرد به او واگذار نمی‌شود، بلکه فرد باید آن را به‌طور پیوسته در زندگی روزمره ایجاد کند و نیز در فعالیت‌های خویش مورد پشتیبانی قرار دهد. در این میان، دو مؤلفه هویت دینی و ملی مطرح می‌گردد؛ هویت دینی را می‌توان مجموعه‌ای شناختی، اعتقادی و روانی شامل ارزش‌ها، هنجارها، باورها، احساسات، نمادها، طرز تلقی‌ها و آگاهی‌های مختص به یک خود فردی - اجتماعی دانست که حول یک محور غایی (مفهوم مقدس) سازمان یافته است و با اثرگذاری بر کنش‌های اجتماعی، از یک‌سو، سبب همبستگی و انسجام درون‌گروهی (درون دینی) در میان اعضای گروه (دین‌داران) می‌شود و ازسوی دیگر، موجبات تمایزات «برون‌گروهی» (برون‌دینی) را با دیگر افراد و گروه‌ها فراهم می‌آورد (رئوفی، ۱۳۸۹: ۹۳). هویت ملی نیز یکی از سطوح و مراتب عالیه بحث هویت است. هویت ملی ناظر به درونی کردن هویت جمعی جامعه از طرف فرد است. فرد در طول فرایند جامعه‌پذیری، هویت ملی را با تمام ابعادش درونی می‌کند و آن‌ها را جزئی از شخصیت خویش می‌سازد. از

طریق همین درونی کردن هویت ملی است که فرد به تشابهات شناختی و عاطفی خود با هم‌وطنانش پی می‌برد و نوعی احساس پابندی، دلبستگی و تعهد نسبت به آن‌ها و جامعه پیدا می‌کند. او به تفاوت‌های خود به‌عنوان عنصری از جامعه با جوامع دیگر آگاهی می‌یابد و این آگاهی پیوند او را با جامعه استحکام می‌بخشد (صالحی عمران و شکیبایان، ۱۳۸۶: ۶۷).

همچنین، پژوهش‌ها نشان داده است که تفاوت‌های عملکردی قابل مشاهده در بین سازمان‌ها از کیفیت مدیریت برحسب شایستگی‌های مدیران فعلی سرچشمه دارد (کاموکاما و همکاران، ۲۰۱۷: ۲۲۶). به نظر می‌رسد این نشان‌دهنده ارتباطی است که بین شایستگی‌ها و اقدامات فرد وجود دارد. اقتدار شایستگی چیزی است که برای پیش‌بینی مزیت رقابتی که یک سازمان ممکن است به لطف شایستگی‌های مدیریتی خود از آن برخوردار شود استوار است و توصیفی از مهارت‌ها و نگرش‌هایی است که کارکنان برای رویارویی با چالش‌های کاری آینده نیاز دارند (مارتینا و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۳۵). شایستگی‌های مدیریتی ویژگی‌های اساسی هستند که یک فرد برای حل مشکلات برجسته در محل کار از آن‌ها استفاده می‌کند (امانوئل و همکاران، ۲۰۲۳: ۴).

بر این اساس، عصر ارتباطات و شروع مدرنیته که ویژگی بارز آن جهانی شدن و درهم‌تنیدگی روابط اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی است با ویژگی‌ها و خصیصه‌های ذاتی، موجب شد تا مرزهای فرهنگی و هویتی جوامع سنتی دستخوش تغییر و تحولات جدی شود؛ بنابراین، در دنیای پویا و رقابتی امروزی، هر کشوری برای افزایش ظرفیت حکمرانی و نیز افزایش کارایی و اثربخشی خدمات عمومی، به مدیران کارکنانی نیاز دارد تا بتوانند با بهره‌گیری مؤثر از ویژگی‌ها و شایستگی‌های خود، تصمیمات و اقدامات مؤثری را در پیش گیرند و منافع عمومی را به بهترین حالت تأمین کنند. ضرورت بهره‌مندی بخش عمومی از مدیران و کارکنانی شایسته، نیاز به الگویی مناسب و بومی برای توسعه مؤلفه‌های (هویتی) دینی و ملی در رابطه با شایستگی‌های موردنیاز مدیران بخش عمومی را ضروری می‌سازد تا با کمک آن بتوان به انتخاب، پرورش و ارزیابی مدیران در بخش عمومی پرداخت؛ ازسوی دیگر، یکی از مهم‌ترین اسناد بالادستی و جهت‌ساز، فرمایشات حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری است (فرهمندنیا و مختاریان‌پور، ۱۳۹۶: ۲۰۷)؛ چراکه خاستگاه مباحث شایستگی بخش خصوصی است و سیر توجه به این موضوع در بخش دولتی نیز شتاب گرفته و توجه به ویژگی‌های دینی و ملی مدیران شایسته در قوانین خدمات کشوری در کشورهایی

همچون ایالات متحده آمریکا، کانادا، انگلیس، آلمان، هلند، سوئد، ژاپن و غیره ظهور و بروز یافته است. علی‌رغم اینکه حوزه مدیریت در تراز انقلاب اسلامی برخی وجوه مشترک با مدل‌های غربی ارائه شده در ادبیات نظری را دارد؛ اما تفاوت‌های بنیادینی در هدف و چگونگی تحقق آن با مدل‌های غربی وجود دارد (محمدظاهری، ۱۳۹۹: ۲۳).

از طرفی، دین مبین اسلام به فرهنگ شایسته‌پروری و به‌کارگیری شایستگان سفارش زیادی کرده است. در این مکتب، منصب‌ها و مسئولیت‌ها امانت‌هایی به‌شمار می‌روند که باید به اهلش واگذار شوند؛ چنان‌که قرآن کریم می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا» (نساء: ۵۸)؛ «همانا خداوند شما را امر می‌کند که امانت‌ها را به اهل آن واگذار کنید». از آنجاکه شایستگی مدیران در رقم خوردن چندوچون سرنوشت کشورها مهم و اساسی است، دین اسلام نیز در جایگاه دین برتر که در تمامی زمینه‌ها برنامه و راهکاری برای زیستن و چه‌بسا نیک زیستن دارد، بر آن تأکید کرده است. پیرو آن، رهبران جمهوری اسلامی نیز توجه ویژه‌ای به مدیریت اسلامی و شایستگی مدیران داشته‌اند و همواره در سخنان خود بدان اشاره کرده‌اند. در شرایطی که کشور با هجوم گسترده فرهنگی، تحریم‌های بی‌سابقه اقتصادی و توطئه‌های مختلف سیاسی برای تضعیف همه‌جانبه ایران اسلامی مواجه است، الگوی مناسب مدیریت کشور همواره دغدغه مسئولان و مدیران کشور بوده است. در چنین شرایطی، مدیریت شایسته تراز انقلاب در حکم الگوی مطلوب مدیریتی برای نظام اسلامی خواهد بود؛ الگویی که قابلیت‌های لازم برای تحقق اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی را دارا بوده و واجد آن توانایی‌ها و ارزش‌هایی است که از یک نظام مدیریتی کارآمد اسلامی انتظار می‌رود. بر این اساس، یکی از مسائل مهم آن است که مدیران حکومت اسلامی باید دارای چه شایستگی‌هایی باشند و از چه مؤلفه‌های دینی و ملی برخوردار باشند (فرهمندینا و مختاریان‌پور، ۱۳۹۶). همچنین، با اینکه زمان زیادی از ظهور پدیده مدیریت تراز نمی‌گذرد؛ در سال‌های اخیر، فعالیت‌های زیادی مبنی بر انتشار مقالات، چاپ کتب علمی و همچنین، برگزاری کنفرانس‌های گسترده‌ای در زمینه مدیریت تراز انقلاب صورت گرفته است؛ اما آن‌چنان که شایسته نام «مدیریت جهادی» است، زیرساخت‌ها و شالوده آن شکل نگرفته و شایان ذکر است که در همین زمینه، نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که اثربخشی پایدار سازمان‌ها و نهادهای دولتی در گرو مدیریت جهادی است. امروزه، مفهوم مدیریت جهادی به‌عنوان مفهومی رایج و ارزشی میان مسئولان، مدیران و متولیان سازمان‌ها و

نهادهای پذیرفته شده است و همچنان که مقام معظم رهبری بیان می‌فرمایند، این مفهوم به بخش مهمی از فرهنگ جهادی تبدیل شده است؛ بررسی‌ها در مورد پیشینه تحقیق حاکی از آن است که تاکنون پژوهشی کلان و جامع درباره‌ی طراحی الگوی مدیریت تراز انقلاب در سطح کشور، که دربرگیرنده همه لایه‌های اعتقادی، قانونی، سازمانی، مأموریتی، تفکری، برنامه‌ریزی، اجتماعی و بومی باشد انجام نشده است.

این درحالی است که این پژوهش کوشیده است با توجه به نقش و تأثیر بی‌بدیل مدیریت تراز در ارتقای کارآمدی نظام جمهوری اسلامی ایران، گونه‌ای جدید و پیشرفته را براساس رهنمودهای حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) طراحی و ارائه کند؛ به گونه‌ای که ضمن تحقق اهداف والا و تحصیل روزافزون اعتماد و امنیت مردم، انتظارات بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و مقام معظم رهبری را محقق نماید. دستیابی به آرمان‌های انقلاب اسلامی و تثبیت اعتماد مردم مستلزم تربیت مدیرانی شایسته از منظر این آرمان‌ها خواهد بود. ازسوی دیگر، یک مدل شایستگی، در یک زمینه مدیریتی، معیارهای عملکردی و انتظارات را توصیف می‌کند که عملکرد مدیران براساس آن اندازه‌گیری، بررسی و ارزیابی می‌شود. مرور ادبیات پژوهش در حوزه مدل‌های شایستگی مدیران و مرور مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته نشان می‌دهد که ارزش‌های انسانی رایجی وجود دارد که فراتر از فرهنگ است. عموماً شایستگی‌های مدیریتی منعکس‌کننده رفتارهایی است که با این ارزش‌های فطری انسانی مرتبط است و در ابعاد فرهنگی هر جامعه گنجانده شده است؛ بنابراین، انتظار شباهت‌های گسترده‌ای در انتخاب شایستگی‌های مدیریتی موردنیاز برای عملکرد شغلی متصدیان شاغل در محیط‌های فرهنگی مختلف وجود دارد (چانگ، ۲۰۱۳: ۳۴۷)؛ ازاین‌رو، پژوهش حاضر در پی پاسخ‌گویی به این پرسش بنیادین است که «مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته تراز انقلاب از دیدگاه حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری چگونه است؟». در این راستا، سؤالات پژوهش به شرح زیر است:

- مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب از نگاه امام خمینی (ره) چگونه است؟
- مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب از نگاه مقام معظم رهبری چگونه است؟
- وجوه اشتراک مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب از نگاه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری چگونه است؟

پیشینه پژوهش

در زمینه مدیران جهادی یا مدیران تراز انقلاب با تأکید بر مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته، پژوهش‌هایی انجام گرفته که در این بخش، به برخی از پژوهش‌های محققان ایرانی اشاره می‌شود.

نظرزاده دناک و همکاران (۱۴۰۳) در پژوهش خود به شناسایی مؤلفه‌های الگوی شایستگی‌های حرفه‌ای مدیران آموزشی سازمان برنامه‌و بودجه کشور با استفاده از معادلات ساختاری پرداختند. نتایج نشان داد که ابعاد اصلی شایستگی‌های حرفه‌ای مدیران آموزشی سازمان برنامه‌و بودجه کشور شامل شش بعد شرایط علی (شامل ۳۲ کد باز، هشت کد محوری و دو کد انتخابی)، شرایط زمینه‌ای (شامل ۸ کد باز، چهار کد محوری و سه کد انتخابی)، شرایط مداخله‌گر (۳۷ کد باز، یازده کد محوری و چهار کد انتخابی)، راهبردها (یازده کد باز، چهار کد محوری و سه کد انتخابی)، پیامدها (پانزده کد باز، چهار کد محوری و دو کد انتخابی) و مقوله محوری (شامل ۷۰ کد باز، ۲۴ کد محوری و هشت کد انتخابی) است.

پژوهش رضایت و اسحاقی (۱۴۰۲) با عنوان «الگوی شایستگی‌های مدیران جهادی»، در مرحله کیفی شامل بیانات مقام معظم رهبری، مصاحبه‌ها و ادبیات و پیشینه پژوهش و دو گروه خبرگان علمی و مدیران بود. نتایج حاکی از آن بود که الگوی شایستگی مدیران جهادی دربردارنده ۷۱ مؤلفه شایستگی است که در قالب هشت بعد دانش، توانایی‌ها، مهارت، نگرش، ویژگی‌های شخصیتی، بینش، ویژگی‌های اخلاقی و اعتبار بودند. همچنین، مهم‌ترین شایستگی‌های یک مدیر جهادی، نگرش جهادی و برخورداری او از مهارت‌های لازم برای انجام وظایف و مسئولیت‌ها است.

قنبری و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله خود به ارائه الگوی شایستگی مدیران کارآفرین رسانه‌های دولتی، با رویکردی اکتشافی و به روش تحلیل محتوای کیفی، پرداختند. یافته‌های پژوهش در ذیل شایستگی‌های شغلی (مهارت مدیریت و رهبری و آگاهی شغلی)، در ذیل شایستگی‌های سازمانی (توجه به فرهنگ و رفتار سازمانی، مدیریت راهبردی و برخورداری از دانش مدیریت منابع) و در ذیل شایستگی‌های فردی (هوشمندی مدیریتی، مهارت‌های ارتباطاتی، ارزش‌مداری و شخصیت کارآفرینانه) عنوان شده است.

پژوهش مردانی و همکاران (۱۴۰۰) به ارائه الگوی شایستگی‌های مدیران تراز انقلاب اسلامی در سازمان‌های فرهنگی پرداخته و با هدف شناسایی و مدل‌سازی شایستگی‌ها و

ویژگی‌های مدیران تراز انقلاب اسلامی در حوزه فرهنگ و رسانه، به شیوه پژوهش آمیخته (کیفی - کمی) صورت گرفته است. براساس نتایج، چهار بعد اثرگذار شامل شایستگی‌های عمومی مدیریت، شایستگی‌های عام مدیریت رسانه، شایستگی‌های مدیریت رسانه رادیو و تلویزیون و شایستگی‌های مدیریت انقلابی و پنج بعد اثرپذیر بهبود عملکرد سازمانی، توسعه سازمانی، کارآفرینی سازمانی، رضایت شغلی و افزایش تعهد سازمانی شناسایی شده و در مجموع، ۴۱ مؤلفه و ۱۵۶ شاخص معرفی شده است.

بهمنی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهش خود به طراحی الگوی رهبری فرماندهان دوران دفاع مقدس پرداخته‌اند. در بخش کیفی پژوهش از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شده و نتایج تحلیل داده‌ها حاکی است که مقوله جهان‌بینی ایثار، پدیده محوری الگوی رهبری فرماندهان دوران دفاع مقدس است که بعد از تأثیرپذیری از شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای، باعث اتخاذ راهبردهای رفتاری مانند خدمت و توجه به پیروان، تعهد اخلاقی، صداقت، ارتباطات عاطفی و معنوی، شجاعت و خطرپذیری از سوی فرماندهان شده و در ادامه، تحقق پیامدهایی مانند پیروزی در میدان نبرد، انسجام جامعه و افزایش قدرت بازدارندگی نظامی را به همراه داشته است.

کابی و کینیوا^۱ (۲۰۲۳) در مقاله «بررسی شایستگی‌های مدیریتی و تداوم کسب‌وکار؛ مروری بر ادبیات» به بررسی ادبیات مفهومی، نظری و تجربی موجود در مورد رابطه بین شایستگی‌های مدیریتی و تداوم کسب‌وکار با دیدگاه برجسته کردن شکاف‌های دانشی مناسب برای تشکیل مبنایی برای تحقیقات آتی پرداخته‌اند. این مقاله رابطه بین شایستگی‌های مدیریتی و تداوم کسب‌وکار و همچنین، اثر واسطه‌ای مزیت رقابتی و اثر تعدیل‌کننده پویایی بازار را بر این رابطه نشان می‌دهد. با هدایت این بررسی، این مقاله یک مدل نظری را برای توضیح مؤلفه‌های شایستگی‌های مدیریتی پیشنهاد می‌کند؛ شایستگی‌های ارتباطی، رهبری، کار تیمی و برنامه‌ریزی به‌عنوان عوامل مؤثر بر تداوم کسب‌وکار که در آن مزیت رقابتی واسطه‌ای رابطه است؛ زیرا پویایی بازار تأثیر تعدیل‌کننده‌ای بر رابطه بین شایستگی‌های مدیریتی و تداوم کسب‌وکار دارد.

گوگین و همکاران (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «فیدل کاسترو، رهبر، مدیر انقلاب و بازاریاب»، سبک الگوی مدیریت و رهبری فیدل کاسترو به‌عنوان یکی از برجسته‌ترین شخصیت‌های مبارزه با نفوذ و تسلط امریکا و کشورهای اروپایی در امریکای جنوبی را مورد بررسی قرار دادند.

1. Kabii & Kinyua

بورگالت^۱ و همکاران (۲۰۰۶) چهارده نوع از شایستگی را برای مدیران شناسایی کردند. به اعتقاد آن‌ها، شعور سیاسی، مهارت‌های تاکتیکی و راهبردی، آینده‌نگری و نوآوری، مدیریت پیچیدگی، سازگاری و یادگیری مستمر، رهبری، هوش هیجانی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت دانش، استفاده از ارزش‌های اخلاقی، ارتباطات و مذاکره، مهارت‌های فنی، پذیرش حاکمیت جدید و مدیریت عملکرد از شایستگی‌های مدیران هستند.

روش پژوهش

نوع پژوهش حاضر براساس هدف، کاربردی اکتشافی و مبتنی بر روش پژوهش کیفی مبتنی بر بیانات امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری است. در این پژوهش، داده‌های کیفی با روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شدند. جامعه آماری پژوهش تمامی سخنان مکتوب‌شده امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری است که بدون نمونه‌گیری موردبررسی قرار گرفته است. در تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری‌شده در متون سخنرانی، از روش تحلیل تم یا تحلیل مضمون استفاده شده است. با توجه به تنوع روش‌های به‌کاررفته در تحلیل مضمون و تنوع دیدگاه صاحب‌نظران متفاوتی برای مضامین وجود دارد. برخی پژوهشگران، مضامین را به لحاظ ماهیت و برخی دیگر به لحاظ جایگاه و سلسله‌مراتب آن‌ها در تحلیل مضمون، دسته‌بندی کرده‌اند (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۵۲).

بر طبق نظر اترید استرلینگ^۲ (۲۰۰۱)، تحلیل شبکه مضامین در سه مرحله و شش گام صورت می‌گیرد:

- ۱- تجزیه و توصیف متن: آشنا شدن با متن، ایجاد کدهای اولیه و کدگذاری، جست‌وجو و شناخت مضامین.
- ۲- تشریح و تفسیر متن: ترسیم شبکه مضامین، تحلیل شبکه مضامین.
- ۳- ترکیب و ادغام متن: تدوین گزارش.

یافته‌های پژوهش

منابع اطلاعاتی برای این بخش شامل کلیه سخنرانی‌های امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری است که در سایت‌های مشخص و تأییدشده قرار گرفته است. در این بخش (گام

1. Bourgault
2. Attride-Stirling

اول)، منابع علمی تعیین شده شامل مجموعه صحیفه امام منتشر شده در سال ۱۳۸۵ و مشتمل بر مجموعه سخنان امام خمینی (ره) در ۲۲ جلد بوده که این مجموعه در بردارنده «بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها»ی حضرت امام خمینی (ره) است (خمینی، ۱۳۸۵: ۹۱) و همچنین، سخنرانی‌های مقام معظم رهبری پس از بررسی موضوعات مطرح شده در این مجموعه مرتبط با موضوع مدیریت در انقلاب اسلامی انتخاب گردید (گام دوم) و با مطالعه محتوای متن، نهایتاً سخنرانی‌های مرتبط با موضوع مدیران شایسته با تأکید بر مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) انتخاب شد (گام سوم). در گام بعدی (چهارم)، مضامین مرتبط با موضوع از بیانات استخراج گردید. در گام پنجم، برای بررسی و اطمینان از مضامین استخراج شده، نظرات اساتید متخصص و آگاه و مطابقت آن‌ها با پیشینه نظری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در نهایت، در گام ششم، مضامین استخراج شده در قالب شبکه مضامین تهیه و تنظیم گردید. در مرحله بعد، بررسی مقوله‌ها و دستورالعمل کدگذاری انجام شد و روایی و پایایی پژوهش مورد ارزیابی قرار گرفت. برای سنجش روایی تحقیق حاضر، علاوه بر اینکه مضمون‌های فراگیر، سازمان‌دهنده و اصلی با مطالعه مبانی نظری، پیشینه تحقیق، اهداف تحقیق و منبع مورد بررسی انتخاب شدند، برای سنجش روایی از روش ممیزی کردن از سوی خبرگان استفاده شده است. در این روش، محقق با توضیح در مورد چگونگی جمع‌آوری داده‌ها، مشتق شدن مقوله‌ها و اخذ تصمیم در طول پژوهش برای ممیزی و تأیید آن به دست خبرگان، قابلیت اطمینان نتایج پژوهش را افزایش می‌دهد. همچنین، مضامین از نوع مشهود و توصیفی بوده و پژوهشگر در محتوای مضامین دخل و تصرفی نداشته است؛ بنابراین، از دقت و صحت (روایی) بالایی برخوردار است. در ضمن نظریات و رهنمودهای گروهی از خبرگان نیز در این خصوص لحاظ شده و قبل از کدگذاری جرح و تعدیل نهایی به عمل آمده است؛ به این صورت که مضامین در مرحله اول، توسط خود پژوهشگر از منابع استخراج گردید و در مرحله دوم، با مراجعه به خبرگان، مضامین مرتبط با سؤالات پژوهش با نظارت آنان مجدداً شناسایی و استخراج شد. با مقایسه این دو مرحله و بر مبنای میزان توافق دو مرحله کدگذاری، ضریب پایایی محاسبه شده است. بدین منظور از روش هولستی^۱ استفاده شده است و درصد توافق مشاهده شده ۰/۸۴ حاصل شد. سپس بر اساس مفاهیم و تعاریف و مقولات به تحلیل مضمون پرداخته شد و

---

1. Holstie

در نهایت، شبکه مضامین استخراج‌شده مدل تنظیم گردید. نتایج تحلیل مضامین بیانات حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری برای مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز در حکمرانی اسلامی در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول شماره ۱. استخراج مضامین هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
۱	مجری قانون	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵	عدم نظر شخصی در کار	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۶	مهار نفس و جلوگیری از دیکتاتوری	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸	اعتراف به اشتباه	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۷	مبارزه با فساد	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۷	امانت‌دار	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹۳	تعهد به انجام وظایف	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۴	کاهش تشریفات زاید اداری	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۵	پرهیز از اسراف و کاغذبازی	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۸	عدم منفعت‌طلبی شخصی	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۸	ایستادگی در مقابل کارهای خلاف شرع و قانون	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۲۰	خودسازی فکری	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۲۷	ایثار	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۶۶	شجاعت اخلاقی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۵۴	وظیفه‌شناس	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۶۸	متعهد	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
			حکمرانی اسلامی	
۹۶	گشاده‌رویی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹۸	رعایت اخلاق اسلامی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۵۹	مردمی بودن	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۶۴	مبارزه با غرب‌زدگی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۷۵	ساده زیستی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۰	قناعت‌پیشگی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۱	دوری از اشرافی‌گری	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۲	چشم‌پندار طعم فقر	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۲۴	کم‌کننده فاصله‌های طبقاتی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۳	تقوا و صداقت و درستی در عمل	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۸	قوی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹۱	دارای توان رهبری	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹۲	دارای قدرت اداره امور	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۳۰	مقاومت	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۸۰	تخصص و تجربه	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۲	غیرت انقلابی و دینی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۴	برخاسته از جامعه اسلامی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۶	مخالف برنامه‌های وارداتی توسعه و مدرنیزاسیون	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی

کد	مضمون اصلی	مضمون فرعی	محور	بیانات رهبران
۴۰	مسلمان انقلابی	نهادینه کردن امر به معروف و نهی از منکر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۴۱	مسلمان انقلابی	شرکت در نهضت فراگیر نمودن اسلام در کل جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۶	مسلمان انقلابی	جذب افراد به سوی دین اسلام	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۶۱	مسلمان انقلابی	حضور آگاهانه در دفاع از انقلاب	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۶	مسلمان انقلابی	حفظ برادری	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۷	مسلمان انقلابی	جهادگر تبیین	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۹	مسلمان انقلابی	خدمتگزار ملت باشد.	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۶	مسلمان انقلابی	پابندی به اعتقادات دینی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۷	مسلمان انقلابی	خودسازی معرفتی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۹	مسلمان انقلابی	وقف خدمت به اسلام و مملکت	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۰	مسلمان انقلابی	تلاش جهت پیشبرد مقاصد اسلامی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۱	مسلمان انقلابی	زاهد	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۲	مسلمان انقلابی	عدم دلبستگی دنیوی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۳	مسلمان انقلابی	شاکر و سپاسگزار خدا و مردم	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۴	مسلمان انقلابی	مراعات و رعایت حدود الهی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۵۲	مسلمان انقلابی	تاکید هم‌زمان بر هدف و شرعی بودن راه تحقق آن	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۷۰	مسلمان انقلابی	وحدت‌آفرینی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۷۱	مسلمان انقلابی	بصیرت	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۷۸	مسلمان انقلابی	داشتن روحیه جهادی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
			حکمرانی اسلامی	
۲	اهل مشورت کردن	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۳	انتقادپذیری	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۴	امیدآفرین	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹	دفاع از مشارکت و رأی مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰	مردم‌یاری	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱	مردم‌سازی حکمرانی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۳	دستیابی هر کس به حقوق خودش	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۳	حل مشکل محرومان	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۴	جلب اعتماد مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۸	الگوی مردم در سختی‌های زندگی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۵۹	تأسی به خوراک و پوشاک ضعیف‌ترین مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۸۴	هادی مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۹۷	ایجاد محیط محبت‌آمیز و دوستانه	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۰	دارای روحیه همدلی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۰۳	خادم جامعه و ملت	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۵	سالم و وطن‌خواه باشد	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۲۸	ایجادکننده احساس آرامش	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	امام خمینی
۱۱۷	نباید به حکومت کردن و سمت و منصب گرفتن به شکل	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
	غنیمت گرفتن نگاه شود.			
۱۱۹	با فساد در سازمان و به تبع آن جامعه مبارزه کند.	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۶	در بیت‌المال خیانت نکند.	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۱	دل به رأی موافقان نبندد و از نهی مخالفان ترسد.	قانون‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۲	پرهیز از شعارزدگی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۳	شهرت‌گریزی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۵	احترام به خانواده و جامعه	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۲	سلامت اخلاقی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۲	پاکدستی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۲	اراده	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۴	شجاعت	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۵	صداقت	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۶	خودشناسی	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۰	وجدان کاری	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۹	شجاع	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۶	گشاده‌رو	اخلاق‌مدار	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۹	مردمی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۰	احترام به طبقه مستضعف	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۰	مبارزه با غریزدگی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
۹۹	ساده‌زیستی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۶	اولویت منافع ملی بر شخصی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۶	خدمت به عامه مردم نه به شخص، گروه، طایفه و افرادی خاص	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۷	پاسخگویی و عملکرد شفاف	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۳	توسعه‌دهنده عدالت باشد.	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۵	عدالت‌خواهی	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۰	امانت‌دار و عادل	عادل	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۶	رفتار متواضعانه	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۸۵	دارای روح اتحاد و تفاهم	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۸۰	قوی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۹۰	متخصص در زمینه علم مدیریت	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۹۴	در چهارچوب وظایف عمل کردن	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۹۵	داشتن شم سیاسی و قدرت تحلیل سیاسی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۹	هوش و ذکاوت	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۱	دانش تخصصی قوی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۳	مربیگری	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۵	خودارزیابی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۷	مسئولیت‌پذیری	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۸	دانش محوری	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
			حکمرانی اسلامی	رهبری
۱۷۲	دشمن‌شناسی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۳	شناخت درست از مصلحت‌ها	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۴	نهی اقتصاد نفتی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۷	تاکید بر ظرفیت‌های داخلی و رونق تولید	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۸	دارای تخصص و تجربه کافی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۰	علم و تخصص لازم برای مدیریت در منصب واگذار شده	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۸	تربیت اخلاقی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۷	سیاستمدار باشد.	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۵	صبور	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۷	تواضع	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۸	اراده‌ای راسخ و استقامت	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۸۱	دارای قوت قلب	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۸۲	در مقابل دشمنان دارای اعتمادبه‌نفس	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۶	برنامه‌ریزی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۷	سازمان‌دهی	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۸	میدانی بودن	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۱	مشورت‌پذیری	مدبر	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۸	خدمتگزار	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
۵۵	خشوع و فروتنی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۷	تلاش برای پیشبرد مقاصد اسلامی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۵	برداشتن نمونه‌ها و قله‌های اشرافی‌نگری	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵۶	عمل‌گرایی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۱	التزام به سبک زندگی اسلامی ایرانی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۷	ولایت‌مداری	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۸	انقلابی‌گری	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۶۹	استکبارستیزی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۱۶	وحدت‌آفرینی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۲	بصیرت	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۹	مردم‌یاری	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۹	تهذیب نفس	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۰	پایبندی به قوانین اسلام	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۵	جهان‌بینی توحیدی و الهی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۸	توسل و تمسک به ریسمان الهی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۹	تصمیم‌گیری براساس قوانین شرعی و الهی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۱	روحیه جهادی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۳	آشنایی و پیروی از قوانین الهی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۴	کوشا در اعمال و رفتار اسلامی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
			حکمرانی اسلامی	رهبری
۶۵	تعهد کامل به احکام اسلام	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۸	اطاعت از فرامین خدا	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۶۹	خدا را ناظر بر اعمال خویش ببیند.	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۲	درخواست پاداش از خداوند	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۳	تزکیه نفس	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۷۴	مبارزه و جهاد با نفس	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۳	با انگیزه	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۸	توکل بر خدا	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۳۹	شهادت‌طلبی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۰	بی تعلقی به دنیا	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۱	اخلاص	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۲	عشق به اهل بیت	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۳	تفکر عاشورایی	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۴	ایثار	مسلمان انقلابی	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۴۹	اهل مشورت کردن	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۷۵	استقبال منصفانه از انتقادهای دیگران	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۵	مصلح اجتماعی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۳	ایجاد بستر مشارکت سیاسی در جامعه	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

کد	مضمون فرعی	مضمون اصلی	محور	بیانات رهبران
۴۴	خادم مردم و زیردستان	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۵	رسوخ در قلب‌ها	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۴۷	جلوگیری از فشار بر مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۰۱	دارای روحیه همبستگی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۱	به دنبال پیشرفت مادی و علمی جامعه باشد.	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۱۲۶	به خوشبختی جامعه فکر کند.	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۶	مشارکت دادن احاد جامعه اسلامی در امور	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۱	پاسخگویی به مطبوعات و رادیو - تلویزیون	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۲	اطلاع‌رسانی شفاف و کامل عملکرد به مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۳	جوشیده از طبقات محروم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۸	همکاری با طبقات مختلف مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۲۷	علاقه‌مند به وحدت و وفاق تمام قشرهای اجتماع	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۲	توزیع عدالت میان احاد جامعه	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۳	دلسوز حال مردم	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۴	برقراری عدالت اجتماعی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۷	بسط عدالت مطلوب بالعرض و امور عالی	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری
۳۹	پاسداری از منافع جامعه	همگرایی با جامعه	مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی	مقام معظم رهبری

درنهایت، می‌توان مضامین اصلی ذیل را برای مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی مطابق جدول شماره ۲ در نظر گرفت.

جدول شماره ۲. مضامین اصلی مؤلفه‌های دینی و ملی مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی

مضامین اصلی	امام خمینی	مقام معظم رهبری	تعداد مضامین
قانون‌مدار	۱۲	۴	۱۶
اخلاق‌مدار	۶	۱۲	۱۸
عادل	۷	۱۰	۱۷
مدبر	۶	۲۹	۳۵
مسلمان انقلابی	۲۲	۳۴	۵۶
همگرایی با جامعه	۱۷	۲۱	۳۸
تعداد مضامین	۷۰	۱۱۰	۱۸۰

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

جمهوری اسلامی با توجه به ماهیت نظام استکبارستیز خود، همواره با توطئه‌ها و خباثت‌های بین‌المللی مستکبران و برخی کشورهای وابسته منطقه روبه‌رو است؛ از همین‌رو، ارائه مؤلفه‌های هویتی (دینی و ملی) مدیران شایسته تراز انقلاب در حکمرانی اسلامی باید بتواند بر چالش‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، همانند معماری تحریم‌های فلج‌کننده و گروه‌های نیابتی تروریستی منطقه، غلبه کند. عملکرد مدیران عالی کشور هر زمان که در عمل (و نه فقط شعار) منطبق بر آرمان‌های انقلاب و عقلانیت دینی بوده، توانسته است ضمن فائق آمدن بر مشکلات و توطئه‌ها، با جامعه خود نیز به‌خوبی ارتباط برقرار کند و اعتماد عمومی حاکمیت و مردم را در وضعیت مناسبی قرار دهد. یافته‌های این مطالعه برای سازمان‌های دولتی یا خصوصی که به دنبال بهبود سطح مدیریتی سازمانی و اثربخشی خود هستند، مفید است. موضوع این پژوهش «ارائه مؤلفه‌های (هویتی) دینی و ملی مدیران شایسته تراز در حکمرانی اسلامی (تحلیل سخنان حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری)» است. بدین منظور، ابتدا بیانات حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله) مورد تحلیل مضمونی قرار گرفت. مضامین اصلی شامل قانون‌مدار، عادل، اخلاق‌مدار، مدبر، مسلمان انقلابی و همگرایی با جامعه است. پس از ارائه دستاوردهای تحقیق و نتایج به‌دست‌آمده از تجزیه و تحلیل بیانات حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری، نوبت به آن رسید که محقق براساس یافته‌ها و دانشی که طی انجام این پژوهش کسب کرده است پیشنهادهایی ارائه دهد. این پیشنهادها می‌توانند راهکارهایی برای حل مسئله در سطح مدیران بخش دولتی در اولویت و بخش خصوصی باشد که به کسانی که مخاطب این

پژوهش هستند ارائه می‌شود؛ از سوی دیگر، مقایسه نتایج این پژوهش با سایر پژوهش‌های صورت گرفته در حوزه حکمرانی اسلامی نشان می‌دهد که فضای کلی حاکم بر مضامین استخراج شده در پژوهش‌های مختلف از منظر گستره موضوعات مورد اشاره کاملاً همسو بوده و عمده تفاوت در حوزه تمرکز مضامین است. براساس یافته‌های این پژوهش، پیشنهاد می‌شود که هنگام انتصاب مدیران به ویژگی‌های عادل بودن، اخلاق‌مداری، قانون‌مداری، همگرایی با جامعه، مدبر و مسلمان انقلابی بودن به ترتیب اولویت توجه شود؛ در نتیجه، هنگام انتصاب مدیرانی انتخاب می‌شوند که از ویژگی‌های هویتی (دینی و ملی) لازم برخوردار هستند.

یکی از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته، به‌ویژه در بعد دینی، مضمون «عادل» بودن در مدیران است که مدیران عالی باید نسبت به بهبود مستمر مبانی اعتقادی و رفتاری خود مراقبه کنند. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش رضایت و اسحاقی (۱۴۰۲) هم نشان داده شد. عدالت و انصاف و رسیدگی به محرومان را می‌توان در سراسر زندگی حضرت علی (ع) به‌عنوان مدیر و امام جامعه مشاهده کرد و به‌عنوان یک الگو، سرلوحه یک مدیر شایسته در حکومت اسلامی قلمداد نمود. عدالت ابعاد گوناگونی همچون عدالت اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اداری و زیستی دارد. نحوه زندگی و معیشت یک مدیر از نحوه نگرش و اعتقاد وی به عدالت است. در حوزه سازمان که سیطره گسترده‌ای بر زندگی امروز انسان‌ها دارد، عدالت نه یک آرمان، بلکه یک ضرورت است. پیشنهاد می‌شود شاخص‌های عدالت سازمانی مشخص شود تا با تحقق عدالت در آن شاخص‌ها، بتوان به اجرای عدالت در سازمان رسید.

یکی دیگر از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته به‌ویژه در بعد ملی مضمون «اخلاق‌مدار» بودن در مدیران است. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش‌های بهمنی و همکاران (۱۴۰۰) و قنبری و همکاران (۱۴۰۱) هم نشان داده شد. ایشان اخلاق و شجاعت را مجموعه‌ای از صفات روحی و باطنی انسان تعریف کرده‌اند که به‌صورت اعمال و رفتاری که از خلیقات درونی انسان ناشی می‌شود، بروز ظاهری پیدا می‌کند. پیشنهاد می‌شود سازمان‌ها بر مبنای نظریه روان‌شناختی کولبرگ در صدد ارائه نظریه‌ای در تفسیر تحول اخلاقی سازمان‌ها برآیند. از نظر آن‌ها، سازمان به‌موازات توسعه و تحول سازمانی، به‌طور معمول، از بنگاه‌های کوچک به سازمان‌های بزرگ از جهت اخلاقی نیز تکامل می‌یابد و به تدریج، از سازمان غیراخلاقی به سازمان اخلاقی می‌رسند. پنج

مرحله برای این فرایند توسط صاحب‌نظران پیشنهاد شده است. مرحله اول، سازمان غیراخلاقی؛ مرحله دوم، سازمان قانون‌گرا؛ مرحله سوم، سازمان اخلاقی ابزارانگار؛ مرحله چهارم، سازمان اخلاق فردگرا و مرحله پنجم، سازمان هویت اخلاقی.

یکی دیگر از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته به‌ویژه در بعد ملی، مضمون «مدیر» بودن در مدیران است. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش‌های قنبری و همکاران (۱۴۰۱)، رضایت و اسحاقی (۱۴۰۲) و بورگالت و همکاران (۲۰۰۶) هم نشان داده شد. این مؤلفه، میزان دانش، مهارت و تجربه لازم مدیران را در هدف‌گذاری، برنامه‌ریزی، سازمان‌دهی و کنترل دربرمی‌گیرد؛ از این رو، مقامات ارشد سازمانی می‌توانند ضمن ایجاد و اجرای مدیریت دانش برای مدیران و آموزش‌های ضمن خدمت در رابطه با نحوه مدیریت، با برگزاری کنفرانس و سمینارها در این رابطه، آنان را از یافته‌ها و تجربیات جدید علمی آگاه سازند.

یکی دیگر از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته، به‌ویژه در بعد ملی، مضمون «همگرایی با جامعه» در مدیران است. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش‌های قنبری و همکاران (۱۴۰۱)، بهمنی و همکاران (۱۴۰۰) و گوگلین و همکاران (۲۰۱۹) هم نشان داده شد. بهبود مهارت «همگرایی با جامعه» با مهارت ارتباطی مدیران همبستگی شدیدی دارد. مهارت‌های بین‌فردی مدیران شامل مهارت برقراری ارتباط مؤثر با زیردستان و مشتریان، مهارت حل اختلاف بین کارکنان و گروه‌های موجود در سازمان، استفاده از سبک‌های رابطه‌ای برای مدیریت کارکنان و تشویق کارکنان به برقراری ارتباط مؤثر با یکدیگر است؛ از این رو، مقامات ارشد سازمانی برای افزایش این مهارت‌ها در مدیران خود می‌توانند آن‌ها را در زمینه نحوه برقراری رابطه با دیگران و فنون ارتباطی آموزش دهند. همچنین، این بعد از توجه مدیران به منافع و مصالح جامعه، توجه به محیط‌زیست، پاسخگو بودن در برابر خواسته‌ها و انتظارات شهروندان و ترجیح منافع جامعه به منافع سازمانی را شامل شود. برای افزایش مسئولیت اجتماعی مدیران، مقامات ارشد سازمانی می‌توانند با بازگو کردن اهمیت منافع جامعه و اولویت آن بر منافع سازمانی، طرز نگرش و دیدگاه مدیران را نسبت به این‌گونه مسائل در جهت مثبت و مؤثر تغییر دهند.

یکی دیگر از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته، به‌ویژه در بعد دینی، مضمون «مسلمان انقلابی» بودن در مدیران است. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش‌های مردانی و همکاران (۱۴۰۰) و رضایت و اسحاقی (۱۴۰۲) هم نشان داده شد. فعالیت‌های فرهنگی و

آموزشی توسط ارگان‌های مربوطه انجام پذیرد. جوان مسلمان، استقلال فکری دارد. برده فکری کسی یا گروهی نیست. همواره اهل تعقل و تعمق است و بدون تحقیق و اتکا به براهین عقلی، به هیچ مکتب و اندیشه‌ای گرایش پیدا نمی‌کند. باید توجه داشت که اسلام آمده است تا موانع آزاداندیشی را از سر راه انسان بردارد و به او کمک کند تا دینیه‌های عقلی را از عمق وجودش بیرون بکشد. از طرف دیگر، جوان مسلمان و انقلابی، همواره به دنبال حکمت است و در این راه، جمود فکری ندارد؛ بنابراین، اگر لازم باشد حکمت را از کافر و مشرک هم دریافت می‌کند، چه رسد به برادر مسلمان خود.

یکی دیگر از مؤلفه‌های هویتی مدیران شایسته، به‌ویژه در بعد ملی، مضمون «قانون‌مدار» بودن در مدیران است. این مؤلفه به‌نوعی در نتایج پژوهش‌های مردانی و همکاران (۱۴۰۰) و بهمنی و همکاران (۱۴۰۰) هم نشان داده شد. پیشنهاد می‌شود با استفاده از ظرفیت‌های فرهنگی و رسانه‌ای و به‌ویژه فضای مجازی، تلاش شود قانون‌مداری و قانون‌گرایی به‌عنوان یک فرهنگ متعالی اجتماعی و سازمانی نهادینه‌سازی شود و همچنین، مدیرانی که خود را ملتزم به قوانین اجتماعی می‌دانند، به‌عنوان مدیر قانون‌گرا به جامعه معرفی شوند و به‌صورت کلی، تلاش شود که در اذهان عمومی تثبیت شود که قانون‌گرایی، به‌عنوان یک فرهنگ متعالی، اخلاقی نهادینه شود و هرگونه قانون‌شکنی با برخورد سازمانی همراه باشد و در مقابل، هرگونه قانون‌گرایی و قانون‌مداری همراه با تأیید سازمانی باشد.

منابع

- قرآن کریم.
- بهمنی، ابراهیم؛ تیموری، هادی؛ مشرف جوادی، محمدحسین و ربانی خوراسگانی، علی (۱۴۰۰). «طراحی الگوی رهبری فرماندهان دوران دفاع مقدس با استفاده از رویکرد ترکیبی»، *فصلنامه مدیریت اسلامی*. شماره ۲۹: ۱۷۰-۱۴۹.
- خمینی، روح‌الله (۱۳۸۵). *صحیفه امام: مجموعه آثار امام خمینی (س)*: (بیانات، پیام‌ها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌ها). تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
- عابدی جعفری؛ حسن، تسلیمی؛ محمد سعید، فقیهی؛ ابوالحسن و شیخ‌زاده، محمد (۱۳۹۰). «تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی»، *اندیشه مدیریت راهبردی*. دوره ۱۰: ۱۹۸-۱۵۱.
- رضایت، غلامحسین؛ اسحاقی، ارشاد (۱۴۰۲). «الگوی شایستگی‌های مدیران جهادی»، *مدیریت اسلامی*. دوره ۳۱: ۱۵۸-۱۲۵.
- رثوفی، محمود (۱۳۸۹). «مؤلفه‌های هویت دینی»، *فصلنامه دین و ارتباطات*. شماره ۳۷ و ۳۸: ۱۱۲-۹۱.

- صالحی عمران، ابراهیم؛ شکیبیان، طناز (۱۳۸۶). «بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های هویت ملی در کتاب‌های درسی دوره آموزش ابتدایی». *مطالعات ملی*. ۱(۲۹): ۶۳-۸۴.
- فرهنگدینا، حوریه؛ مختاریان‌پور، مجید (۱۳۹۶). «الگوی شایستگی مدیران جهادی بر مبنای بیانات حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله)». *فصلنامه علمی پژوهش‌های انقلاب اسلامی*. دوره ۶، شماره ۳، پیاپی ۲۲: ۲۳۱-۲۰۳.
- قنبری، سعید؛ مفیدی، ریحانه؛ ترکمان رحمانی، محمدحسین (۱۴۰۱). «ارائه الگوی شایستگی مدیران کارآفرین رسانه‌های دولتی ایران». *فصلنامه علمی مطالعات میان‌رشته‌ای ارتباطات و رسانه*. دوره ۱۵: ۹۱-۶۵.
- محمدظاهری، محمد (۱۳۹۹). «ارائه الگوی مدیریتی در تراز انقلاب برای مدیران عالی جمهوری اسلامی ایران مبتنی بر سبک مدیریتی شهید سپهبد قاسم سلیمانی». *فصلنامه مدیریت اسلامی*. دوره ۲۸: ۴۶-۲۱.
- مردانی، محمدرضا؛ میرزایی، احمد؛ ساده، احسان؛ امینی، زین‌العابدین (۱۴۰۰). «الگوی شایستگی‌های مدیران تراز انقلاب اسلامی در سازمان‌های فرهنگی (مورد مطالعه: سازمان صداوسیما)». *پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*. دوره ۲۴: ۱۲۴-۹۵.
- میرفردی، اصغر؛ سلامتیان، درنا (۱۴۰۳). «ارتباط هویت ملی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی با نگرانی محیط‌زیستی دانشجویان دانشگاه شیراز». *فصلنامه مطالعات ملی*. دوره ۲۵، شماره ۱۰۰: ۲۶-۷.
- نظرزاده دناک، زینب؛ محمودی، امیرحسین؛ خورشیدی، عباس (۱۴۰۳). «شناسایی مؤلفه‌های الگوی شایستگی‌های حرفه‌ای مدیران آموزشی سازمان برنامه‌و بودجه کشور با استفاده از معادلات ساختاری». *رویکردی نو بر آموزش کودکان*. دوره ۶، شماره ۱: ۲۱۹-۲۰۳.
- Attride-Stirling, J. (2001). "Thematic networks: an analytic tool for qualitative research", *Qualitative research*. 1(3): 385-405.
- Bourgault, J., & Charih, M., Maltais, D. & Rouillard, L., (2006). "Hypotheses concerning the Prevalence of Competencies among Government Executives, According to Three Organizational Variables", *Public Personnel Management*. 35: 89-119.
- Chong, E. (2013). "Managerial competencies and career advancement: A comparative study of managers in two countries", *Journal of Business Research*. 66 (3): 345-353.
- Emmanuel, I. E., Rikwentishe, R. ., & Attayi, I. F. (2023). "Managerial competencies and small business venture performance: an emerging economies perspective", *Journal of Enterprise and Development (JED)*. 5(1):1-14.
- Gugin, A., Ostasz, G., & Lisnevskaya, Y. (2019). "Fidel Castro as a leader, revolution manager, and marketer", In *3rd International Conference on Social, Economic, and Academic Leadership (ICSEAL 2019)*: 447-453. Atlantis Press.
- Jacob, G. M. (2015). "Influence of strategic management practices on performance of floriculture firms in kenya- Asurvey of kiambu county, Kenya", *International Journal of Economics Commerce & management*. 3 (7): 497-513.
- Kabii, L. K. K., & Kinyua, G. (2023). "Managerial Competencies and Business Continuity: A Review of Literature", *International Journal of Education and Research*. 11(2): 65-90: <http://3.ijern.com/journal/2023/February-2023/06.pdf>.
- Kamukama, N., Kyomuhangi, D. S., Akisimire, R., & Orobia, L. A. (2017). "Competitive advantage: mediator of managerial competence and financial performance of commercial banks in Uganda", *African Journal of Economic and Management Studies*, 8(2): 221-234.
- Martina, K., Hana, U., & Jiří, F. (2012). "Identification of Managerial Competencies in Knowledge-based Organizations", *Journal of Competitiveness*. 4(1): 129-142.
- www.khamenei.ir.